

IUS LIBER

Apstrakt: IUS LIBER je specijalizovani informacioni podsistem pravne literature u okviru Pravnog informacionog sistema Jugoslavije - PRIS. Cilj IUS LIBER-a je uspostavljanje informacionog sistema dostupnog širokom krugu korisnika radi efikasnog i brzog pretraživanja fonda pravne literature u stručnim bibliotekama. Nosilac projekta izgradnje IUS LIBER-a je Biblioteka Pravnog fakulteta u Beogradu koja poseduje najveći fond stručne literature iz oblasti prava i srodnih nauka u Jugoslaviji. Baza podataka formirana je na osnovu specijalnog softverskog paketa CDS/ISIS koji sadrži sve elemente za efikasno bibliotečko poslovanje i pruža široke mogućnosti pretraživanja. Podaci IUS LIBER-a su javni i dostupni kako specijalizovanim, tako i najširem krugu zainteresovanih korisnika.

Ključne reči: PRIS - Specijalizovani informacioni podsistem pravne literature - IUS LIBER - Bibliografska baza podataka - Pravni fakultet.

IUS LIBER je specijalizovani informacioni podsistem pravne literature u okviru Pravnog informacionog sistema Jugoslavije - PRIS. Opšti ciljevi IUS LIBER-a realizuju se organizovanjem, selekcijom i korišćenjem stručne pravne literature kao savremene i efikasne informacione osnove naučnog, istraživačkog, stručnog, normativnog i aplikativnog rada u oblasti prava. Polazeći od toga, konceptualna i praktična svrha obrazovanja specijalizovanog sistema stručne pravne literature u širem sklopu Pravosudnog informacionog sistema Jugoslavije, je uspostavljanje efikasnog sistema pretraživanja pravne literature radi pronalaženja i brze dostupnosti ove specijalizovane vrste informacija i stvaranja osnova za neposredne konsultacije u vezi sa uključivanjem podataka i informacija u rešavanje pravnih i srodnih pitanja i problema, odnosno postavljanja hipoteza sa visokim stepenom probabiliteta.

* Ljiljana Prljincević, bibliotekar, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
** Dr Stevan Lilić, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Realizacijom informacionog podsistema za pravnu literaturu IUS LIBER, postiže se efikasno i relevantno prikupljanje, stvaranje, koncentracija i korišćenje specijalizovanih informacija o svetskom i domaćem znanju sa područja pravne literature, jedinstvenost u obradi i prezentiranju informacija, kao i minimalizacija neopravdanog dupliciranja, naročito u pogledu kreiranja identičnih ili veoma sličnih informacionih sistema na nivou sistema naučnih informacija Jugoslavije.

Produkcija pravne literature (monografije, knjige, priručnici, članci, studije i sl.) u svetu i kod nas je izuzetno velika. Pravna literatura predstavlja izuzetno obimno i dinamično područje izvora naučnih i stručnih informacija od posebnog značaja za razvoj ukupnog pravnog sistema. Stručna pravna literatura od bitnog je značaja i za proces aktivne primene, odnosno tumačenje prava, posebno u konkretnim slučajevima pravosudne, upravne, privredno-pravne i pravničke prakse. Iz ovih razloga, osnovnim korisnicima pravne literature, tj. pretežno pravnim stručnjacima u pravosudnim, upravnim i drugim državnim organima, pravnicima u privrednim i drugim organizacijama, naučnim i istraživačkim radnicima, kao i drugim stručnim licima (advokatima, studentima na pravnim fakultetima i visokim školama, građanima pri ostvarivanju i zaštiti njihovih sloboda, prava i interesa), sve je teže da izvrše blagovremenu i kvalitetnu selekciju u "poplavi" pravne literature i tako dodju do valjanih i upotrebljivih informacija. Može se reći da je u savremenim uslovima, raspolaganje relevantnom pravnim informacijom, garancija ostvarivanja principa vladavine prava, pravne sigurnosti, pravne države i slobode građana.

Efekti realizacije IUS LIBER-a ostvariće se kroz podizanje nivoa znanja i informisanosti pravnih kadrova, počev od procesa obrazovanja pa kroz ukupan proces radne prakse, kao i kroz proces primene prava i razvoja normativne i zakonodavne delatnosti. U izgradnji specijalizovanog sistema IUS LIBER, teži se višem stepenu obrade informacija, s obzirom da korisnik, pravni stručnjak, ne traži samo informaciju kao takvu, već mu se ona javlja kao bitan faktor u kontekstu aktivnog odlučivanja (npr. donošenje sudske odluke, rešavanje u upravnom postupku, naučna obrada pojedinih pravnih instituta i sl.). Izgradnjom specijalizovanog informacionog sistema pravne literature ostvaruje se efikasniji i kvalitetniji rad i radni efekat (kvalitet odluka) pravosudnih i upravnih organa, pravnih biblioteka na univerzitetima i fakultetima, kao i naučno-istraživačkog rada u ovoj oblasti. Pored toga, doprinelo bi se unapređivanju opšte pravne kulture i pravne svesti.

Za nosioca projekta IUS LIBER u okviru PRIS-a određena je Biblioteka Pravnog fakulteta u Beogradu kao institucija koja poseduje najveći i po kvalitetu najbogatiji fond domaće i strane stručne literature, kako pravne tako i srodnih nauka. Osim toga u projektu učestvuju i biblioteke Instituta za uporedno pravo, Saveznog zavoda za informatiku, saveznih organa i Saveznog suda. Fond Biblioteke Pravnog fakulteta u Beogradu sadrži oko 80.000 monografskih publikacija, doktorskih disertacija i magistarskih radova, stručnih enciklopedija i rečnika, pravnih propisa, međunarodnih konvencija i seminarskih radova studenata postdiplomaca, i oko 2.600 naslova domaćih i stranih časopisa. U saradnji sa drugim učesnicima PRIS-a, posebno Gradskim sekretarijatom za propise, upravu i pravosudje i Saveznim zavodom za informatiku, u vrlo kratkom roku formirana je baza podataka koja, izuzevši časopise, obuhvata celokupan fond Biblioteke Pravnog fakulteta.

Baza podataka formirana je na osnovu UNESCO-voeg specijalnog softverskog paketa CDS/ISIS (Computerised Documentation Service/Integrated Set of Information Systems). Ovaj programski paket obezbedjuje na pristupačan način, preko sistema menija i maski za unos, sve vitalne funkcije jednog savremenog bibliotečkog poslovanja i komuniciranja sa korisnicima.

Tehnika obrade podataka u ISIS-u, koncipirana je tako da maksimalno pojednostavljuje i samim tim ubrzava rad u biblioteci. Unos podataka se obavlja na maski od četiri ekrana sa nizom polja koja čine jedan slog, tj. sadrže sve obavezne informacije o bibliografskoj jedinici po međunarodnim ISBN standardima. Osim polja za unos obaveznih podataka, postoje tri identifikaciona. Prvo polje sadrži šifru za domen obrade (da li se radi o monografijama ili člancima iz časopisa). Pošto Biblioteka Pravnog fakulteta za sada obradjuje samo monografije, dalje izlaganje će se odnositi na ovu oblast. U drugom polju je šifra biblioteke radi identifikacije u biblioteci koje institucije se nalazi određena bibliografska jedinica, a treće polje je rezervisano za redni broj baze u okviru biblioteke.

Maska sadrži još nekoliko polja koja nisu obavezna po međunarodnim standardima, i to: zemlja izdanja monografije, jezik na kome je izdata, i pravno područje koje služi za pretraživanje po kriterijumu pripadnosti bibliografske jedinice određenoj grani prava ili srodnim naukama.

Sva ostala polja za unos podataka su obavezna i odgovaraju međunarodnim ISBN standardima. Interpunkcijski znaci su unapred programirani, takodje u skladu sa međunarodnim standardima, tako da prilikom izrade "printout-a" dobijamo kataloške listiće

(topografske, autorske, uputne i predmetne) sa svim potrebnim i obaveznim elementima.

Za pretraživanje fonda IUS LIBER-a, korisnicima stoje na raspolaganju dva osnovna načina, od kojih je jedan jednostavniji, a drugi kompleksniji.

Prvi, pristupačniji način, jeste pretraživanje putem rečnika termina koji je programiran i generiše se samim unosom i ažuriranjem podataka. Rečnik termina čine abecednim redom prikazane pojedinačne reči iz polja naslova, podnaslova, autora, pravnog područja i deskriptora. Jednostavnim ukucavanjem početnih slova željenog termina, na ekranu dobijamo mogućnost selekcije bibliografskih jedinica koje sadrže traženi termin u nekom od nabrojanih polja.

Drugi način pretraživanja pruža niz različitih mogućnosti kojima se konkretizuje i sužava izbor literature prema željenim i postavljenim uslovima. Ovde dolazi do izražaja deskriptor u kombinaciji sa svim ostalim podacima koje smo uneli pri obradi. Za ovu svrhu svakom polju je dodeljena numerička šifra. Ovaj način pretraživanja možemo na najpristupačniji način prikazati jednim primerom: ako nas ne interesuju sve monografije koje Biblioteka Pravnog fakulteta poseduje na temu pravne informatike, postavljamo upit sa našim uslovima - "želim oblast pravne informatike (polje deskriptora), koje su izdate u odredjenom periodu (polje godine izdanja), u odredjenoj državi (polje zemlje izdanja)", itd. Ova vrsta upita se postavlja pomoću šifre za svako polje i raznih drugih znakova. Ovaj način pretraživanja pruža široku lepezu različitih mogućnosti i uslova, ali mora se reći da su korisniku potrebna ili detaljna uputstva ili pomoć bibliotekara.

Da bi se pretraživanjem dobili željeni rezultati i potpuna informacija, treba naznačiti značaj polja deskriptora i njegove pravilne obrade. Deskriptor je reč ili izraz kojima je na sažet i precizan način odredjen sadržaj monografije.

Da bi se postigla preciznost i naučna odredjenost deskriptora, angažovani su stručnjaci i profesori Pravnog fakulteta u Beogradu na izradi Metodologije formiranja, održavanja i razvoja tezaurusa, kao i samog tezaurusa. Ovo znači da svaki sudeonik u projektu IUS LIBER raspolaže rečnikom deskriptora (tezaursus) koji je naučno organizovan, kontrolisan i lišen svake dvosmislenosti, i dužan je da se pri obradi literature pridržava pravila utvrdjenih Metodologijom. Ovim načinom obrade se postiže ujednačena obrada literature u decentralizovanim bazama podataka sudeonika, tako da je omogućeno i pojedinačno i medjusobno kvalitetno pretraživanje.

Kriterijum za eksploataciju i korišćenje ovog specijalizovanog informacionog sistema bazira se na decentralizovanom funkcionalnom modelu medjusobnih odnosa sudeonika i koordinatora i manifestuje se u raznim vidovima, izmedju ostalih: a) "on-line" komunikacija koordinatora i sudeonika; b) medjusobne pozajmice bibliotekskog fonda izmedju institucionalnih jedinica; c) direktna usluga - pozajmica jedinice bibliotekskog fonda individualnom korisniku; d) "retrieval" usluga - pretraživanje baze podataka uz pomoć tezaurusa radi selekcije naslova, odnosno jedinica; e) "on-line" usluga - pretraživanje baze podataka zajedničkog fonda, odnosno samostalnog fonda alociranog kod koordinatora, odnosno sudeonika.

Dostupnost podataka IUS LIBER-a i sadržaja baza podataka moguća je kako specijalizovanim korisnicima, tako i najširem krugu zainteresovanih subjekata. Podaci specijalizovanog sistema IUS LIBER su javni i dostupni korisnicima na sledeći način: a) direktnom komunikacijom sa primarnom zajedničkom informacionom bazom (pretraživanje informacione baze po različitim kriterijumima u skladu sa ovlašćenjima i potrebama korisnika i mogućnostima programskog jezika MISTRAL IV u Saveznom zavodu za informatiku; b) štampani oblici - tekuće informisanje preko periodičnih biltena, statističkih pregleda i sl.; c) retrospektivno informisanje pretraživanjem informacione baze po zahtevu korisnika; d) selektivno informisanje na osnovu prethodno utvrdjenih potreba (profila) korisnika po utvrđenoj dinamici.

Ljiljana Prljincević, Dr Stevan Lilić

IUS LIBER

Summary: IUS LIBER is a specialized information subsystem of legal literature within the framework of the Legal Information System of Yugoslavia (PRIS). The aim of IUS LIBER is the establishment of an information system accessible to a wide range of users for more efficient search and retrieval of legal literature stored in legal libraries. IUS LIBER is managed by the Law Library of the Law School of the University of Belgrade that also possesses the largest number of volumes in legal and related fields in the country. The data base is based on the specialized CDS/ISIS software package that contains all elements for prompt library

processing and offers a large possibility of searching. The information in IUS LIBER is public and is accessible to specialized users, as well as the general public.

Key words: PRIS - Specialized information subsystem of legal literature - IUS LIBER - Belgrade University Law School - Bibliographical data base.